

справи з метою встановлення обставин, що підлягають доказуванню у конкретній справі.

Звісно, це далеко не всі проблеми, які виникають на практиці, проте викладене дає змогу зрозуміти, що такий суб'єкт цивільного судочинства, як експерт, є дійсно вагомою фігурою в процесі, законодавець повинен приділити належну увагу вдосконаленню його процесуального становища та усунути деякі конфліктні питання, адже сьогодні точність і глибина експертних висновків є такою, що в окремих випадках висновки експертизи стають основним та чи не єдиним достовірним доказом у справах.

Список використаних джерел

1. Цивільно-процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV.
2. Про судову-експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII.
3. Штефан М. Й. Цивільний процес : підручник. Київ : Ін Юре, 2018. 595 с.
4. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории. Москва : Норма, 2016. 480 с.
5. Афанасьев С. Ф., Зайцев А. И. Гражданский процесс. Москва : Норма, 2018. 464 с.
6. Бичкова С. С. Экспертиза в гражданском процессе Украины : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2019. 176 с.
7. Бурков В. В., Мурзик А. В. Вывод эксперта как вид доказательств. Владимир : Транзит-Икс, 2001. 96 с.
8. Васильева Ж. В. Зміст та структура висновку експерта в цивільному процесі // Університетські наукові записки : часопис. Хмельницький ун-т упр. та права. 2017. № 3. С. 111—116.
9. Васильева-Шаламова Ж. В. Процесуальний порядок призначення судової експертизи в цивільному процесі // Судові устрії і судочинство в Україні. 2007. № 4. С. 43—50.
10. Васильева-Шаламова Ж. В. Судова експертиза в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019.

В. В. Юсупов,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник

Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>, e-mail: yusupov1vv@gmail.com

ЕКСПЕРТИЗА ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Анотація. Розкрито понятійний апарат, предмет, завдання експертизи військового майна, що проводиться під час розслідування корупційного кримінального правопорушення — заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими або іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном шляхом зловживання службовим становищем.

Ключові слова: експертиза військового майна, предмет експертизи військового майна, корупційне кримінальне правопорушення.

Abstract. Research underlines conceptual apparatus, subject, task of forensic expertise of military property conducted during the investigation of a corruption criminal offense — possession of weapons, ammunition, explosives or other ammunition, vehicles, military and special equipment or other military property by abuse of office.

Keywords: forensic expertise of military property, subject of forensic expertise of military property, corruption criminal offense.

Аннотация. Раскрыто понятийный аппарат, предмет, задачи экспертизы военного имущества, проводимой при расследовании коррупционного уголовного преступления — завладение оружием, боевыми припасами, взрывчатыми или иными боевыми веществами, средствами передвижения, военной и специальной техникой либо иным военным имуществом путём злоупотребления служебным положением.

Ключевые слова: экспертиза военного имущества, предмет экспертизы военного имущества, коррупционное уголовное преступление.

Виявлення й ефективне розслідування корупційних кримінальних правопорушень є однією з найважливіших проблем, які намагається розв'язати сучасна українська влада. Актуальність цього питання зумовлено тим, що

корупція спричиняє та поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, негативно позначається на економічних процесах, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між представниками державної влади та громадськістю, руйнує засади розбудови демократичної, правової держави й громадянського суспільства.

В умовах ведення бойових дій і проведення операції Об'єднаних сил на Сході України питання боротьби з корупцією набули нового значення. Корупція у сфері оборони є однією із загроз для національної безпеки держави. Вона знижує ефективність військової організації та боєздатність армії, відволікає ресурси або підвищує їх фактичну вартість, негативно впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців, плямує репутацію Збройних сил.

Заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими або іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном шляхом зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України) у законодавстві визначено як корупційні кримінальні правопорушення. Проведений аналіз практики розслідування цих злочинів, результатів розгляду судами відповідних кримінальних проваджень свідчить про необхідність удосконалення досудового розслідування, передусім шляхом застосування спеціальних знань у кримінальних провадженнях, ефективного впровадження їх форм у практичну діяльність правоохоронних органів.

Найважливішою формою використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень є судова експертиза.

Розглянемо основні напрями експертизи військового майна у контексті розслідування корупційного правопорушення, передбаченого ст. 410 КК України.

Предметом цього злочину є зброя, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військова та спеціальна техніка й інше військове майно. Такі матеріальні цінності можуть стати об'єктами розкрадання з боку окремих військових службових осіб шляхом їх зловживання своїм службовим становищем.

Під час розслідування цих корупційних кримінальних правопорушень виникають питання, які потребують спеціальних знань експерта з оцінювання майна та техніки військового призначення й озброєння.

Поняття «зброя», «бойові припаси», «вибухові» та інші «бойові речовини» уміщено в нормативно-правових актах і детально розкрито в методиках проведення експертиз конкретного виду зброї або вибухових речовин. Військова та спеціальна техніка охоплює загалом поняття «зброя», «бойові припаси», «засоби пересування». Засоби пересування є юридичним синонімом до поняття «транспортні засоби» й означає механічні пристрої, обладнані двигуном і призначені для перевезення людей або вантажу, зокрема такі, на яких встановлено спеціальне обладнання або обладнання, призначене для виконання спеціальних функцій (будівельних, ремонтних, медичних, тощо), а також причепа й напівпричепа до них.

У військових формуваннях для використання у разі безпосереднього виконання бойових і спеціальних завдань до засобів пересування належать: а) транспортні машини (легкові та вантажні автомашини, автобуси, мотоцикли); б) спеціальні машини (автокрани, грейдери, трактори, бульдозери, санітарні машини, пересувні ремонтні майстерні); в) бойові машини (танки, броньовики, самохідні установки, машини з пересувними командними пунктами); г) відомчий залізничний рухомий склад; д) відомчий повітряний транспорт (гелікоптери, літаки, планери, аеростати); е) підводні човни, авіаносці, крейсери, міноносці, катери та інші військові кораблі, машини-амфібії, плавучі бази, буксири, баржі тощо.

Крім зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки, іншим військовим майном можна вважати апаратуру керування вогнем, засоби зв'язку, спеціальну техніку інженерних військ і військ радіаційно-хімічного та біологічного захисту, спеціальне електронне, броньоване, захисне обладнання, спеціальні й індивідуальні засоби захисту від зброї масового знищення, токсичні речовини, паливно-мастильні матеріали та інше тилове майно.

Військове майно закріплено за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних сил України на праві оперативного управління, а також може опинитися в їхній власності або розпорядженні в результаті ведення ними господарської діяльності: виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, ведення підприємств господарств, отримання в оренду певних видів рухомого та нерухомого майна [1, с. 1281].

Тому в разі призначення експертизи військового майна її об'єктами є зазначені вище матеріальні об'єкти, що перебувають на обліку у військових частинах, які під час розслідування кримінальних правопорушень підлягають оцінюванню.

До завдань експертизи військового майна належать: визначення вартості наданих на дослідження об'єктів, які використовують як військове майно; визначення типу та призначення наданих об'єктів; визначення характеристик і властивостей наданих об'єктів відповідно до Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності; визначення виробника, країни походження, року виготовлення (може проводитись комплексно із трасологічним, балістичним дослідженням або дослідженням холодної зброї) наданих на дослідження об'єктів; визначення змін показників якості наданих на дослідження об'єктів (комплексно з відповідними фахівцями з експлуатації подібного майна) тощо.

Основними питаннями, які вирішують експертизою, слід вважати: «Яке найменування та призначення наданого на дослідження об'єкта?»; «Яким підприємством і коли виготовлений наданий на дослідження об'єкт (за умов наявності маркувальної інформації або відповідних супровідних документів)?»; «Який рік виготовлення наданого на дослідження об'єкта?»; «Яким характеристикам та властивостям відповідно до Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності відповідає наданий на дослідження об'єкт?»; «Чи укомплектовано наданий на дослідження об'єкт відповідно до нормативно-технічної документації, якщо ні, то в чому полягає неуккомплектованість або невідповідність?»; «Чи відповідає якісний стан об'єкта вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам?»; «Якщо ні, то в чому полягає така невідповідність?»; «Які дефекти, ушкодження має наданий на дослідження об'єкт?»; «Чи є ці дефекти істотними?»; «Чи можлива експлуатація об'єкта за призначенням за наявності виявлених дефектів (вирішується комплексно з відповідними фахівцями з ремонту та експлуатації подібного майна)?»; «Який ступінь зносу наданого на дослідження майна?»; «Яка залишкова вартість об'єкта станом на визначену дату?»; «Яка ринкова вартість об'єкта станом на визначену дату?»; «Яка вартість ліквідації об'єкта станом на визначену дату?»; «Який розмір матеріального збитку, завданого унаслідок пошкодження об'єкта, зокрема, з урахуванням наданої у розпорядження експерта калькуляції відновлювального ремонту?»; «Який розмір матеріального збитку, завданого в разі повного знищення об'єкта, зокрема, у результаті бойових дій?» [2, с. 210—211].

Самостійно дослідити окремі елементи заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими або іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном шляхом зловживання службовим становищем слідчий або детектив змоги не мають, адже це виходить за межі професійних юридичних знань такого слідчого або детектива. Тому виникає потреба залучити експерта для проведення експертизи, передусім військового майна, яке стало предметом корупційного злочину.

Отже, експертиза військового майна є способом збирання доказів за допомогою застосування спеціальних знань експерта на основі наявних методик шляхом проведення наукового дослідження відповідних об'єктів, процесів або явищ. На стадії досудового розслідування експертиза сприяє об'єктивності, повноті та всебічності пізнання події й обставин кримінального правопорушення.

Висновки експертів є джерелами доказів, що містять інформацію, необхідну для встановлення обставин доказування у кримінальному провадженні про заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими або іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном шляхом зловживання службовим становищем.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка : 11-те вид., перероб. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
2. Актуальні питання призначення та проведення експертиз : наук.- практ. посіб. / уклад. А. В. Столітній, О. В. Сапін, Я. А. Соколова та ін. ; за заг. ред. І. І. Присяжнюка. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2017. 300 с.

Ю. А. Яроцкая,

кандидат культурології, заведуюча лабораторією психолого-лінгвістических досліджень ГУ «Научно-практичний центр Государственного комитета судебных экспертиз Республики Беларусь», г. Минск, Республика Беларусь, e-mail: iarockaia@mail.ru

ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПОРНОГРАФИИ И ЭРОТИКИ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ

Аннотация. Рассмотрены отличительные особенности порнографии и эротика. При проведении культурологических экспертиз важную роль играют критерии разграничения порнографических и эротических изображений, обусловленные культурным контекстом и имеющие исторически подвижные границы.

Ключевые слова: порнография, эротика, культурологическая экспертиза.

Abstract. The article is dedicated to distinctive peculiarities of pornography and erotica. Differentiation criteria between pornographic pictures and erotic ones plays an important role while art examination. These criteria are determined by cultural context and their boundaries are historically-movable.

Keywords: pornography, erotica, art examination.

Аномація. Розглянуто відмінні ознаки порнографії й еротики. Під час проведення культурологічних експертиз важливу роль мають критерії розмежування порнографічних і еротичних зображень, що зумовлено культурним контекстом і має історично рухливі межі.

Ключові слова: порнографія, еротика, культурологічна експертиза.

Необходимо отметить, что понятия «вульгарный», «омерзительный», «циничный», «непристойный» и «антиэстетичный», которыми чаще всего обозначают порнографию (порнографические материалы или предметы порнографического характера), являются оценочными и зависящими от сложившихся в определённый период времени в определённом обществе моральных норм и нравственных взглядов, то есть обусловлены культурно-историческим контекстом. Общеизвестно, что отношение человеком какого-либо явления к категории непристойности зависит в первую очередь от его воспитания и культуры, и это отнесение не всегда коррелирует с нормами, установленными законодателем в этой сфере. Так, например, одна категория людей может посчитать обнажённую скульптуру непристойной, а другая — предметом мирового искусства. Известен факт, что когда на выставку в Японию привезли скульптуру О. Родена «Поцелуй», то её демонстрировали в специально отгороженном месте, поскольку в японской культуре поцелуй в общественном месте является нарушением установленной обществом нормы [1, с. 230]. Однако не стоит забывать, что эстетические традиции подвижны и исторически изменяемы. Поэтому и возникают трудности в терминологическом

закреплении на законодательном уровне определения «порнография» в мировой правоприменительной практике, а также стремление обозначить это явление с помощью оценочных понятий.

Несомненным является факт, что в массовой культуре границы между порнографией и эротикой ещё более размыты. В игровом кино, художественной литературе, живописи, скульптуре и др. порнография тесно граничит с эротикой, но художественная эротика является «высоким искусством, воспевающим красоту и совершенство обнажённого человеческого тела» [2, с. 209]. Эротика изображает половые отношения, обращаясь к психологическому, социальному, нравственному и эстетическому аспектам жизни индивида, а не к биологической или физиологической его составляющей.

Как справедливо отметила российская исследовательница Р. С. Джинджолия: «порнографическому описанию либо изображению подлежит не сексуальная жизнь вообще, а лишь её элементы — половые органы, половые акты и половые аномалии» [2, с. 209]. Эротическое искусство изображает чувство любви в отношениях между партнёрами, а порнография — только половые контакты и их подробности. Однако стоит отметить, что в научном контексте изображение половых органов / половых контактов (вне зависимости от детальности и натуралистичности) не будет считаться порнографией, поскольку целью их изображения является информирование об особенностях анатомии, физиологии и психологии человека, а не стимулирование сексуального возбуждения [3, с. 22].

Исследователь Г. А. Езбчик в качестве основных признаков, отличающих порнографию от эротики, выделяет следующие: отсутствие сюжетной линии; демонстрация половых органов / полового контакта крупным планом; демонстрация парафилий или необычных форм половой жизни; деиндивидуализация образа и характера персонажей; изображение сексуального насилия; отсутствие какой-либо ценности (научной, художественной и иной) [4, с. 91—92].

Центром судебной экспертизы Министерства юстиции Российской Федерации в своё время были разработаны два критерия разграничения порнографии и эротики: по замыслу (содержанию) и воплощению (приёмам, средствам). Первый критерий оговаривает, что замысел порнографии включает одну идею (демонстрация половых органов / полового контакта), она жёстко функциональна,